

V. KRONIKA

A. KRONIKA GOSPODARCZA

ROLNICTWO I POKREWNE GAŁĘZIE WYTWÓRCZOŚCI

Treść: Kształtowanie się cen zbożowych w kamp. 1937/38; ceny żywea; pryszczycza; ogólna sytuacja rolnictwa; wzrost zużycia nawozów sztucznych.

Według ostatecznych obliczeń Głównego Urzędu Statystycznego były zbiory czterech głównych zbóż w Polsce w r. 1937 niższe w stosunku do zbiorów w r. 1936 oraz w stosunku do przeciętnej z lat 1932—36 (w nawiasie): pszenicy o — 9,7% (— 1,2%), żyta o — 11,4%; (— 13,6%), jęczmienia o — 2,7% — 4,8%), owsa o — 11,3% (— 8,9%), natomiast ziemniaków wyższe o + 17,3% (+ 26,8%).

Ponieważ wiadome było już z góry, że przy tak znacznym zmniejszeniu się zbiorów rynek polski w tegorocznej kampanii zbożowej nadwyżek eksportowych w zbożach chlebowych posiadać nie będzie, przeto wspomniane w ostatniej naszej kronice rolniczej zakazy wywozu zbóż z Polski nie wywarły żadnego deprymującego wpływu na *kształtowanie się cen zbóż na rynku krajowym*. Oderwane od samego początku od parytetu cen światowych i wybitnie je przewyższając, utrzymywały się ceny zbóż w pierwszych miesiącach kampanii na poziomie cen wyjściowych z miesiący sierpnia i września.

Jednakże mimo i w dalszych miesiącach utrzymanego braku *bezpośredniej zależności* od cen światowych, izolacja ruchu cen krajowych od wpływu cen światowych nie okazała się całkowicie możliwą a tendencje i koniunktury światowych rynków zbożowych zaważyły coraz wyraźniej na kształtowaniu się cen zbożowych na rynku polskim. Dość równolegle z tym do wahających się, lecz w zasadniczej swej linii niżkowych tendencji na rynkach światowych następuje od m. grudnia począwszy analogiczny i w perspektywie ostatnich kilku miesięcy zupełnie wyraźny ruch niżkowy cen zbożowych na rynku polskim.

Nie mógł też w braku kalkulacji eksportowej wpłynąć na ceny krajowe fakt, że pod naciskiem niżkujących cen i przejściowo wzrastającej podaży zostały z dniem 1 kwietnia zniesione znowu zakazy wywozu zbóż i pasz z Polski (Dz Ust. nr 22, poz. 196 i 197).

W następstwie tego wszystkiego przeciętne ceny zbóż w mies. kwietniu znalazły się na poziomie pszenicy o ok. 5 zł, żyta ok. 4 zł, jęczmienia ok. 3,5 zł i owsa ok. 3 zł niższym od poziomu wyjściowego w miesiącach sierpniu i wrześniu tegorocznej kampanii zbożowej.

Ceny te są, jak wykazuje poniższe zestawienie porównawcze przeciętnych cen miesięcznych (w zł za 100 kg) na Gieldzie Zbożowo-Towarowej Poznańskiej w omawianym okresie lat 1936, 1937 i 1938, dużo niższe od analogicznych cen roku ubiegłego i zaczynają się zbliżać do cen roku 1936, — okresu nieopłacalności produkcji zbożowej.

	Sierpień- wrzesień 1937		Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień
Pszenica		1936	17,9	18,5	19,5	21,1
		1937	26,4	28,5	29,0	28,6
	30	1938	27,1	26,1	25,7	24,8
Żyto		1936	12,4	12,3	13,1	15,1
		1937	21,9	23,8	24,3	24,2
	22,3	1938	21,6	20,4	19,3	18,7
Jęczmień brow. .		1936	14,7	14,7	15,4	15,5
		1937	25,6	26,2	26,5	27,2
	23,4	1938	21,0	20,6	20,0	—
Owies		1936	13,8	13,7	14,2	14,4
		1937	18,1	21,4	22,5	22,1
	19,5	1938	20,4	20,5	19,4	17,3

W świetle powyższej sytuacji kwietniowej, jak ją charakteryzują powyższe cyfry, oraz odwrotnej w porównaniu z dwoma ubiegłymi latami, mianowicie wyraźnie zniżkowej w bieżącym roku tendencji cen zbożowych od m. stycznia począwszy, stają się zrozumiałe obawy rolników o ukształtowanie się ceny zbóż po przyszłych żniwach, które na podstawie wiosennego stanu pól ocenia się jako prawdopodobnie średnie lub dobre a więc nadwyżkowe, których realizacja zatym odbywać się prawdopodobnie będzie w trudniejszych warunkach Tynkowych.

Ruch cen żywca był spokojniejszy przy również jednak stałej tendencji zniżkowej w ciągu niemal całego dotychczasowego przebiegu bież. roku gospodarczego. W porównaniu jednak cen żywca w okresie miesięcy styczeń—kwiecień lat 1937 i 1938 występujące różnice poziomu cen nie są znaczne i po opanowaniu przejściowej głębszej depresji cen w mies. marcu bież. roku, dorównują już przeciętne ceny kwietniowe poziomowi cen zeszl rocznych w tymże

miesiącu. Znaczniejsza jedynie różnica na niekorzyść roku bieżącego utrzymała się w cenach świń słoninowych i mięsnych. W stosunku do roku 1936 są ceny wszystkich bez wyjątku rodzajów zwierząt rzeźnych, w roku bieżącym zawsze jeszcze wyższe, jakkolwiek przy szwiniach bardzo nieznaczne i w m. kwietniu już tylko wyrównane. Uwidocznia to następujące zestawienie porównawcze cen najbardziej typowych gatunków zwierząt rzeźnych (I kat.) na Targowicy Miejskiej w Poznaniu (w zł za 100 kg ż. w.) w latach 1936, 1937 i 1938.

	Sierpień 1937		Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień
Woły i jałowice		1936	56,2	56,2	55,5	58,7
	75,0	1937	66,2	66,0	66,1	67,5
		1938	64,7	65,0	59,6	66,7
Cielęta		1936	65,7	73,5	67,6	86,2
	82,8	1937	81,7	77,0	84,8	86,0
		1938	76,5	83,2	80,4	92,7
Owce		1936	59,2	58,0	58,0	62,0
	73,4	1937	63,7	67,5	67,5	67,7
		1938	62,3	62,7	64,5	67,5
Świnie słoninowe 120-150 kg . .		1936	88,5	88,0	86,2	91,2
	127,4	1937	96,5	101,5	101,8	102,2
		1938	92,2	89,0	86,8	88,5
Świnie mięsne 80- 100 kg		1936	79,7	79,0	77,4	82,0
	110,4	1937	87,5	93,5	92,5	90,5
		1938	81,7	80,0	77,0	81,0

Bardzo poważne trudności i straty w dziedzinie wytwórczości zwierzęcej ponosi rolnictwo w okręgach zapowietrzonych pryszczycą oraz w okręgach uznanych za zagrożone tą zarazą. Zawleczona z Niemiec mimo nader ścisłego kordonu ochronnego, wybuchła pryszczycza w grudniu rab. roku w powiecie kępińskim wojew. poznańskiego i mimo nader znowu rygorystycznych zarządzeń administracyjnych i sanitarno-weterynaryjnych, mających powstrzymać jej dalszy postęp, rozszerzyła się w krótkim czasie na szereg innych powiatów województwa poznańskiego, oraz przeniosła na teren innych województw. Według jednego z tygodniowych komunikatów Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych, w okresie 1-7 maja br. zanotowano ogółem już 755 wypadków pryszczycy na terenie Polski. Z tej liczby zlikwidowano pryszczycę przez wy-

bicie zwierząt w 53 ogniskach a w 98 ogniskach zaraza sama wygasła. Pozostało zatem w omawianym okresie 604 ognisk, z tego w wojew. poznańskim 380, kieleckim 25, krakowskim 14, łódzkim 60, pomorskim 4, śląskim 80, warszawskim 40 i białostockim 1.

Komunikat o stanie pryszczycy w czasie od 22 do 28 maja br. podaje już jako dotkniętych niezlikwidowaną pryszczycą: województw 11 — powiatów 91 — miejscowości 707 — zagród 1831.

Ponieważ mimo nadzwyczaj ostrych środków i zarządzeń ochronnych służby administracyjno-weterynaryjnej, należy się, ze względu na niesłychanie łatwą przenośność zarazka pryszczycy, liczyć z dalszym rozszerzeniem się epidemii, przeto liczba rejonów i gospodarstw rolnych, dotkniętych ujemnymi skutkami gospodarczymi wynikającymi z ograniczenia obrotu zwierzętami racicowymi w okręgach zapowietrzonych i zagrożonych oraz obrotu wszelkimi wogóle produktami hodowli w okręgach zapowietrzonych, będzie w najbliższych miesiącach coraz to bardziej się zwiększała.

Oceniając *ogólną sytuację rolnictwa* w drugim półroczu 1937 r., określa ją Instytut Badania Koniunktur Gospodarczych i Cen jako okres zahamowania się poprawy w rolnictwie, sprowadzając przyczyny tego zahamowania przede wszystkim do nieurodzaju r. 1937, a w szczególności omówionego już na tym miejscu krytycznego położenia na odcinku paszowym. Przy utrzymaniu się zasadniczych wskaźników ogólnego położenia i utrzymaniu się mniej więcej bez zmian wpływów rolnictwa, stwierdza Instytut pewne zahamowanie spożycia wiejskiego, przy wybitnej równocześnie poprawie w dziale spożycia nawozów sztucznych, których zakupy wykazały w sezonie jesiennym ubr. dalszy silny wzrost. Wzmożonego zużycia nawozów sztucznych nie interpretuje jednak Instytut jedynie jako objawu polepszenia się sytuacji rolnika. Wywołane ono bowiem zostało na wiosnę 1937 r. w dużej mierze koniecznością wzmocnienia źle przezimowanych ozimin, a w sezonie jesiennym brakiem słomy i w związku z tym silnie zmniejszoną produkcją obornika.

Według opublikowanych dotychczas obliczeń zbyt nawozów sztucznych w sezonie jesiennym 1937 powiększył się w porównaniu do tegoż okresu roku 1936 — w nawozach potasowych o 14%, w fosforowych o 52% a w azotowych o 80%. Również w niedokończonym jeszcze sezonie wiosennym bież. roku wzrost zużycia nawozów sztucznych uwidocznił się bardzo wyraźnie.

Analizując I kwartał 1938 r. stwierdza Instytut Badania Koniunktur Gospodarczych i Cen pogorszenie się sytuacji rolnictwa, wynikłe ze zmniejszenia (na skutek nieurodzaju) sprzedaży zbóż i zmniejszenia również obrotów zwierzętami rzeźnymi, a to przy równoczesnej niżkowej tendencji w cenach artykułów rolnych.

Pomimo to stwierdza Instytut, niezależnie od wspomnianego wzrostu zakupów nawozów sztucznych, zwiększenie spożycia także w dziedzinie inwestycji maszynowych w rolnictwie. Wskaźnik wzrósł tutaj w porównaniu" do IV kwartału 1937 z 32,2 do 38,9 czyli o 21% a w stosunku do I kwart. 1937 o 30%. Ten silny wzrost inwestycji maszynowych, ujawniający się pomimo pogarszającej się ogólnej sytuacji rolnictwa, tłumaczy się w dużej mierze akcją kredytową Rządu na tym odcinku, mającą na celu przyjsie z pomocą w zakupie maszyn (głównie siewników) dla nowo powstałych z parcelacji gospodarstw rolnych. *Adam Ostrowski* (Poznań).

HANDEL

Treść : Bilans handlowy w r. 1937 i I kwartale 1938; import-eksport. Sytuacja handlu krajowego w r. 1937.

Bilans handlowy w r. 1937 kształtował się następująco:
(w milionach zł)

	import	eksport	saldo
Styczeń	90,6	98,3	+ 7,7
Luty	81,5	92,2	+ 10,7
Marzec	106,6	107,8	+ 1,2
Kwiecień	112,4	101,6	— 10,8
Maj	94,4	90,9	— 3,5
Czerwiec	108,7	91,2	— 17,5
Lipiec	114,7	98,2	— 16,5
Sierpień	107,1	96,5	— 10,6
Wrzesień	113,2	90,6	— 22,6
Październik	106,1	108,3	+ 2,2
Listopad	108,0	111,1	+ 3,1
Grudzień	110,7	108,6	— 2,1

Jak z powyższych cyfr wynika, pierwszy kwartał ubr. przyniósł nadwyżkę wywozu nad przywozem (saldo +19,6 milion, zł), potem jednak następuje dłuższy okres pasywnego bilansu handlowego i dopiero w październiku względnie listopadzie mamy do zanotowania drobniejsze saldo aktywne. Największe nasilenie osiągnął import w lipcu i wrześniu, eksport zaś w ostatnich trzech miesiącach roku ubiegłego.

Bilans handlowy za rok 1937 zamyka się biernym saldem w wysokości 58,7 mil. zł, podczas gdy w latach poprzednich należy zarejestrować salda aktywne w następujących wysokościach: rok 1936 + 22,9 mil. zł, rok 1935 + 65,5 mil. zł, rok 1934 + 176,8 mil. zł.

Globalne obroty handlowe Polski w skali lat 1934—1937 były następujące:

(w m i l i o n a c h z ł)			
	import	eksport	saldo
Rok 1934	798,8	975,6	+ 176,8
„ 1935	859,5	925,0	+ 65,5
„ 1936	1 003,1	1 026,0	+ 22,9
„ 1937	1 254,5	1 195,8	— 58,9

Rozmiary obrotów doznały w ostatnich latach znaczniejszego rozszerzenia i to zarówno po stronie przywozu jak i wywozu, przy czym tempo wzrostu przywozu jest silniejsze od wzrostu wywozu skutkiem czego aktywne saldo bilansowe maleje i w r. 1937 zamienia się w bierne saldo.

Po stronie przywozu należy zanotować szczególnie silny wzrost w następujących pozycjach: wytwory pochodzenia mineralnego (r. 1936: 37,0 mil. zł — r. 1937: 60 mil. zł); skóry, futra (surowce i półfabrykaty) r. 1936: 61,5 — r. 1937: 74,8 mil. zł; surowce i półwyroby włókiennicze (1936: 263,0 — 1937: 287,7 mil. zł); metale nieszlachetne (surowce jak rudy, żelastwo, surówka żelaza): 1936: + 6,8 mil. zł — 1937: 145,0 mil. zł; maszyny i aparaty (1936: 90,4 mil. zł — 1937: 118,0 mil. zł). Wzrost przywozu w wymienionych pozycjach, jak surowcach włókienniczych, metalach nieszlachetnych, maszynach i aparatach, wiąże się ściśle z postępującym ożywieniem gospodarczym w przemyśle oraz wzrastającą działalnością inwestycyjną i z tego punktu widzenia uznany być winien jako objaw dodatni; w szczególności jeśli chodzi o maszyny i aparaty, to przywóz ich stanowi jeden z charakterystycznych sprawdzianów nasilenia ruchu inwestycyjnego w kraju. Głównym dostawcą maszyn i aparatów są Niemcy; import tych towarów w r. 1936 wyniósł 34,5 mil. zł i wzrósł w r. 1937 do kwoty 56,4 mil. zł. Należy jeszcze zaznaczyć, że pewna część przywozu maszyn z Niemiec dokonywana jest na rachunek „odmrażania” przysługujących Polsce należności z tytułu tranzytu kolejowego.

Jeśli chodzi o wywóz, to poważny wzrost wypadu zarejestrować w zakresie zwierząt i wytworów pochodzenia zwierzęcego (trzoda chlewna, szynki, bekony, konserwy), następnie wytworów pochodzenia mineralnego, głównie węgla (r. 1936: 165,0 mil. zł — r. 1937: 223,7 mil. zł), gotowych wyrobów włókienniczych (r. 1936: 40,6 mil. zł — r. 1937: 58,7 mil. zł), drzewa, jego półwyrobów (r. 1936: 127,3 mil. zł — r. 1937: 153,5 mil. zł) oraz gotowych wyrobów drzewnych (r. 1936: 38,0 mil. zł — r. 1937: 48,1 mil. zł).

Jeśli w końcu poddamy krótkiej analizie kierunki naszego handlu zagranicznego, należy zaznaczyć, że spośród wszystkich krajów europejskich dwa państwa nadal zajmują dominujące stanowisko, a mianowicie Anglia i Niemcy.

Przywóz z Anglii wyniósł w r. 1937 około 12% (r. 1936: 14%) ogólnego przywozu Polski, zaś z Niemiec 14,5% (14,2%). Na dal szym miejscu figurują Austria (4,6%), Belgia (4,5%), Holandia (4,6%), Czechy (3,5%), Francja (3,2%), Szwecja (3,0%). Jeśli chodzi o kraje pozaeuropejskie, to pierwsze miejsce zajmują Stany Zjednoczone Ameryki (12%), potem następują Indie Brytyjskie (3,5%), Argentyna (2,8%).

Wywóz do Anglii wyniósł w r. 1937 18,3% ogólnopolskiego wywozu, a do Niemiec 14,5%. Z pozostałych państw europejskich należy wymienić Szwecję (6,3%), Austrię (5%), Belgię (5,8%), Czechy (4,3%), Francję (4,1%), Holandię (5%), Włochy (4,5%). Między krajami pozaeuropejskimi należy przede wszystkim wymie nić Stany Zjednoczone Ameryki (8,5%) oraz Argentynę (1,8%).

Obroty zagraniczne w I kwartale 1938 r. były następujące:

(w milionach zł)

	import	eksport	saldo
Styczeń	103,4	91,5	— 11,9
Luty	109,1	84,7	— 24,4
Marzec	123,6	102,1	— 21,5

Widzimy, że przywóz utrzymuje się nadal na wysokim poziomie, podczas gdy wywóz początkowo uległ skurczeniu, w marcu jednakowoż znowu wzrósł, dzięki czemu bierne saldo bilansowe do znało w stosunku do lutego pewnego zmniejszenia.

Ażeby sobie unaocznić dynamikę obrotów zagranicznych w ostatnich latach, warto jeszcze przytoczyć kilka cyfr porównawczych ilustrujących kształtowanie się przywozu i wywozu w okresach poprzednich:

	import	eksport	saldo
styczeń-marzec 1931	395,5	451,2	+ 55,7
„ 1932	210,0	287,2	+ 77,2
„ 1933	179,6	213,1	+ 33,5
„ 1934	194,5	237,2	+ 42,7
„ 1935	195,4	221,8	+ 26,4
„ 1936	232,1	241,9	+ 9,8
„ 1937	278,7	298,3	+ 19,6
„ 1938	336,1	278,3	— 57,8

Ruch cen hurtowych przedstawiał się następująco:
Wskaźnik cen hurtowych (r. 1928 = 100)

		Wskaźnik ogólny	Artykuły przemysłowe	Artykuły rolne sprze- dane bezpośrednio przez rolników
Styczeń	1927	58,1	61,5	47,5
Marzec	1938	56,9	59,0	45,5
Lipiec	1937	60,6	61,1	49,1
Wrzesień	1937	59,6	60,4	51,3
Listopad	1937	58,4	59,6	49,3
Grudzień	1937	58,1	59,6	48,8
Styczeń	1938	58,0	69,5	49,8
Marzec	1938	56,9	50,0	45,5

Jak z powyższych cyfr wynika, ceny hurtowe w II półroczu r. ub. mają tendencję zniżkową, która trwa nadal w I kwartale roku bieżącego.

W skali rocznej (styczeń 1937 — styczeń 1938) poziom cen hurtowych prawie zupełnie się wyrównał (58,1 — 58,0); ceny płodów rolnych uległy lekkiejwyżce, podczas gdy ceny produktów przemysłowych doznały pewnego obniżenia.

W grupie płodów rolnych należy w okresie rocznym (styczeń 1937 — styczeń 1938) zarejestrować przede wszystkim wyższkę cen produktów roślinnych (zboże +5%; inne ziemiopłody +18%); ceny trzody wzrosły o około 2,5%, mięsa i przetworów mięsnych o 5%.

W dziale artykułów przemysłowych mamy do zanotowania spadek cen przede wszystkim w surowcach (drzewo —5%, skóry surowe —17%, surowce włókiennicze —22%); z półfabrykatów obniżyły się ceny skór, nawozów sztucznych, chemikalii, metali nieżelaznych, podwyższyły się natomiast ceny żelaza (+13%), drzewa obrobionego (+1%). W dziale wyrobów gotowych nastąpił spadek cen przy artykułach konsumcyjnych (o około 1%), natomiast ceny wyrobów dla produkcji przemysłowej (np. maszyny, narzędzia) uległy wzrostowi (o około 2—3%). Ceny papieru pozostały bez zmiany.

Obroty handlowe na rynku krajowym w r. 1937 kształtowały się na wyższym poziomie niż w r. 1936, co pozostaje w związku z ogólną poprawą gospodarczą i wzrostem konsumpcji. W styczniu 1938 r. po znaczniejszym ożywieniu w grudniu 1937 r., nastąpiło w handlu sezonowe osłabienie, nie mniej obroty były wyższe niż w styczniu 1937 r.

W hurtowym handlu węglem sytuacja na ogół była mniej korzystna z uwagi na łagodny przebieg sezonu zimowego. Natomiast w branży artykułów żelaznych panowało znaczniejsze ożywienie,

pozostające w związku z powszechnym wzmożeniem ruchu inwestycyjnego w przemyśle i na ogół dobrą koniunkturą w budownictwie. Z tych samych względów należy zarejestrować zwiększone obroty w handlu cementem — ceny cementu utrzymywały się jednak na tym samym poziomie. Pewne zwiększenie obrotów zanotowano również w handlu artykułami spożywczymi i kolonialnymi, zwłaszcza w dziale tańszych artykułów codziennego użytku, podczas gdy rozmiary konsumpcji towarów o charakterze raczej luksusowym nie odbiegały na ogół od poziomu roku 1936.

Zagadnienia handlu zewnętrznego w dalszym ciągu stanowiły przedmiot szczegółowego zainteresowania izb przemysłowo-handlowych pod kątem widzenia podjęcia programowych prac, zmierzających do usprawnienia wymiany i podniesienia poziomu aparatu dystrybucyjnego. W szczególności chodziłoby tu: 1. o wyposażenie aparatu handlowego w środki i urządzenia techniczne, umożliwiające mu należyte spełnianie usług (wyposażenie handlu w środki kredytowe, budowa chłodni, targowisk itp.), następnie 2. o podjęcie akcji doksztalcania zawodowego kupiectwa i pracowników handlowych oraz 3. o usuwanie wad strukturalnych, hamujących należyte funkcjonowanie aparatu dystrybucyjnego (sprawy zaniku hurtu, rozdrobnienie placówek handlowych itp.).

W celu realizacji powyższych poczynań, ustalono na terenie Komisji Handlu Wewnętrznego Warszawskiej Izby Przemysłowo-Handlowej, iż należy: 1. podjąć badania regionalne dla stwierdzenia potrzeb względnie braków miejscowego handlu, następnie 2. kontynuować tzw. badania branżowe (w r. 1937 zbadano w okręgu warszawskim handel węglem, żelazem, obuwiem i tekstylami) pod kątem widzenia analizy źródła podaży, struktury poszczególnych ogniw pośrednictwa, warunków konkurencyjności itp., elementów składających się na całość procesu wymiany, 3. rozszerzyć podstawy kollaboracji z miejscowymi organizacjami kupieckimi oraz 4. zacieśnić kontakt z miejscowymi władzami administracyjnymi, samorządowymi i szkolnymi. *Dr Adam Smolka* (Warszawa)

STOSUNKI WALUTOWE, KREDYTOWE I BANKOWE

(marzec i kwiecień 1938 r.)

Treść : Ogólny stan rynku pieniężnego. Działalność kredytowa Banku Polskiego. Sytuacja walutowa. Rynek lokacyjny. Obieg pieniężny.

Ogólny stan rynku pieniężnego. W kształtowaniu się sytuacji na rynku pieniężnym w marcu rozróżnić można trzy okresy: pierwszy — od początku miesiąca do dnia 12 marca tj. do „Anschlusses”, drugi — od ogłoszenia przyłączenia Austrii

do Niemiec do przyjęcia ultimatum polskiego przez Litwę w dniu 19 marca, wreszcie trzeci — od tej daty do końca miesiąca.

Pierwszy okres zaznaczył się dalszym wzrostem stanu wkładów i płynności na rynku pieniężnym. Wypadki austriackie wzbudziły w Polsce pewien niepokój przejawiający się wśród wkładców (w znacznej części żydów) niektórych instytucyj finansowych. Największe nasilenie przybrało podejmowanie wkładów w dniach 18 i 19 marca. Po likwidacji konfliktu z Litwą nastąpiło znaczne uspokojenie, a nawet zaznaczył się pewien przyływ wycofanych w poprzednich dniach wkładów. Zasiłyły one przeważnie banki prywatne i niektóre spółdzielnie kredytowe.

W Pocztovej Kasie Oszczędności stan wkładów oszczędnościowych zmniejszył się w marcu o 37,2 mil. zł.

W marcu zaznaczył się wzrost działalności kredytowej instytucyj finansowych. Wzrost ten spowodowany został przede wszystkim normalnymi przyczynami sezonowymi a także większym wykorzystaniem kredytów dyskontowych i innych przez niektóre firmy, pragnące zmobilizować na okres niepokoju maksimum płynnych środków. W związku z energicznymi zarządzeniami władz administracyjnych przeciwko pokątnym dyskonterom transakcje kredytowe na rynku pozabankowym uległy silnemu ograniczeniu.

Uspokojenie nastrojów wśród klienteli instytucyj kredytowych, które zaznaczyło się już w ostatnich dniach marca, przyczyniło się w kwietniu do powrotu znacznej części wycofanych uprzednio z tych instytucyj wkładów. W bankach prywatnych wzrost wkładów był nawet w kwietniu wyższy od kwoty wkładów wycofanych w poprzednim miesiącu. Natomiast w niektórych miastach Małopolski zachodniej i Śląska cieszyńskiego bezpodstawne obawy związane z położeniem międzynarodowym spowodowały przejściowe wycofywanie wkładów przeważnie z komunalnych kas oszczędności.

Działalność kredytowa doznała w kwietniu dalszego powiększenia, nie dorównywającego jednakże kwocie przyływu wkładów. Instytucje kredytowe przeznaczyły bowiem część uzyskanych środków na uzupełnienie swych rezerw kasowych. Do wzrostu zapotrzebowania na kredyt przyczyniło się zmniejszenie kapitałów obrotowych w szeregu przemysłów oraz w handlu, co było spowodowane m. i. kredytowym regulowaniem należności za dokonane zamówienia przez kilka wielkich przedsiębiorstw publicznych oraz narastaniem zapasów w fabrykach. Ponad to przypuszczać można, że niektóre przedsiębiorstwa część posiadanych środków przeznaczyły na odnowienie i rozbudowę urządzeń produkcyjnych, co również przyczyniło się do zmniejszenia zasobów obrotowych. W kwietniu przy-

padły poza tym większe płatności podatkowe. Wypłacalność w handlu i rolnictwie doznała pewnego pogorszenia.

Na mocy ustawy z dnia 9 kwietnia 1938 r. Galicyjska Kasa Oszczędności we Lwowie zostaje przekształcona na Centralną Małopolską Kasę Oszczędności we Lwowie. Charakter tej instytucji ma upodobnić się do działających na terenie innych dzielnic central finansowych dla komunalnych kas oszczędności (tj. Polskiego Banku Komunalnego S. A. w Warszawie i Komunalnego Banku Kredytowego w Poznaniu).

Obwieszczeniem Ministra Skarbu z dnia 14 kwietnia 1938 r. cofnięte zostały uprawnienia dewizowe D/B A. Holzer w Krakowie.

Działalność kredytowa Banku Polskiego w marcu i kwietniu wzrosła silnie wskutek nacisku na instytucję emisyjną ze strony aparatu bankowego. Aby uzyskać potrzebne wolne środki ma wypłatę wkładów i utrzymanie pogotowia kasowego, banki zwiększyły redyskonto weksli i biletów skarbowych oraz wykorzystywały w silniejszej mierze kredyt zastawowy. W tym okresie uwydatnił się w całej pełni charakter „rezerwowy” kredytu w Banku Polskim.

Skarb Państwa spłacił w marcu dalszych 25 mil. zł z przysługującego mu statutowo w Banku kredytu bezprocentowego 100 mil. zł. Stan tego długu zmniejszył się tym samym do 50 mil. zł tj. do połowy.

Kształtowanie się poszczególnych pozycji działalności kredytowej oraz portfeli papierów procentowych własnych Banku Polskiego ilustruje poniższe zestawienie:

(w milionach złotych)

	31 XII 1937	31 I	28 II	31 III	30 IV	30 IV 1937
		1 9 3 8				
Portfel wekslowy . . .	660,9	592,4	570,0	606,0	633,7	560,7
Pożyczki zastawowe . .	24,3	28,7	29,5	24,0	32,8	50,5
Bilety skarb. zdysk. . .	23,3	1,1	10,4	41,2	42,8	3,2
Portfel papierów %%	128,7	127,9	126,4	127,3	127,4	134,5
	837,2	750,1	736,3	798,6	836,6	748,9

Sytuacja walutowa. Zapasy złota Banku Polskiego wykazały w dalszym ciągu wzrost, natomiast obniżył się dość znacznie zapas pieniędzy zagranicznych i dewiz wskutek przypadających w marcu terminów obsługi szeregu zobowiązań pożyczkowych wobec zagranicy oraz regulowania rachunków za import (głównie bawełny). Bilans handlowy zamknięty został w lutym i marcu wyso-

kimi saldami ujemnymi (24,4 i 21,5 mil. zł) przy stałym wzroście przywozu. Eksport na wolne rynki napotyka na trudności z, powodu zbyt wysokich cen wyrobów polskich w stosunku do poziomu cen na tych rynkach. Tym samym rośnie zależność wywozu z Polski od odbiorców w obrocie kompensacyjnym, gdzie uzyskać można wyższe ceny, jednakże nie w wolnej dewizie.

Pokrycie złotem emisji biletów i natychmiast płatnych zobowiązań obniżyło się w marcu i kwietniu z powodu wzrostu obiegu. Stan rachunków złota i dewiz w Banku Polskim oraz stosunek procentowy pokrycia wykazuje poniższa tabelka:

(w milionach złotych)

	31 XII 1937	31 I	28 II	31 III	30 IV	30 IV 1937
		1 9 3 8				
Złoto	434,9	436,0	437,1	438,4	439,3	408,8
Pien. zagran. i dewizy	36,1	32,1	26,5	18,4	14,5	36,3
Pokrycie kruszcowe .	33,0%	35,1%	35,8%	35,4%	34,7%	35,8%

Rynek lokacyjny. Sytuacja giełdowa rozwijała się pod wpływem tych samych czynników, jakie wpłynęły na położenie na rynku pieniężnym. Po przejściowej zniżce kursów w drugiej połowie marca-, nastąpiła pod koniec tego miesiąca znaczna poprawa notowań. W kwietniu zaznaczyła się dalsza lekka zwyżka notowań, obroty jednk na giełdzie były słabe. W rezultacie kursy zbliżyły się do stanu z końca lutego. Oprocentowanie rzeczywiste ważniejszych pożyczek państwowych i listów zastawnych obliczone według notowań na giełdzie warszawskiej wahało się w końcu kwietnia między 5,9%: a 7,1%.

Minister Skarbu wydał w marcu trzy rozporządzenia dotyczące spłaty papierami wartościowymi niektórych długów rolniczych.

Konwersja pożyczek dolarowych na 4¹/₂ wewnętrzną pożyczkę państwową osiągnęła na dzień 1 maja (tj. na miesiąc przed jej zakończeniem) kwotę 294,6 mil. zł. Zgłoszenia do konwersji napływały w ostatnich tygodniach bardzo licznie.

Dnia 31 marca ogłoszona została ustawa o konwersji obligacji 7% pożyczki stabilizacyjnej, opiewających na funty szterlingi.

Obroty akcjami były stosunkowo niewielkie wobec małego zaoferowania. Największe zyski kursowe osiągnęły akcje Banku Polskiego. Szereg większych przedsiębiorstw przemysłowych zapowiedział wypłacanie za rok 1937 dywidendy w wysokości nienotowanej od początku kryzysu. Wypłatę dywidendy zapowiedziało również szereg banków, w tej liczbie po raz pierwszy po długoletniej przerwie Bank Handlowy w Warszawie (4%).

Na rozwój rynku akcyjnego poważny wpływ mogą odegrać dwa ostatnio wydane akty ustawodawcze. Ustawa z dnia 9 kwietnia 1938 o zamianie ustawy o podatku dochodowym przewiduje, że wolne są od podatku dywidendy od akcji spółek akcyjnych (zniesienie podwójnego opodatkowania dochodów), ustawa zaś o ulgach inwestycyjnych z tejże daty zawiera specjalny rozdział o ulgach dla nabywców akcji i udziałów.

Obieg pieniężny wskutek opisanych wyżej zjawisk na rynku pieniężnym i wzmożonej akcji kredytowej Banku Polskiego doznał w marcu i kwietniu znacznego wzrostu. Na 30 kwietnia kwota ogólna obiegu pieniężnego była najwyższa od października 1930 roku, a obieg biletów Banku Polskiego największy od kwietnia 1932 r. Kształtowanie się składników obiegu pieniężnego w omawianym okresie uwidocznia poniższe zestawienie:

(w milionach złotych)

	31 XII 1937	31 I	28 II	31 III	30 IV	30 IV 1937
		1 9 3 8				
Obieg banknotów . . .	1 059,5	1 014,0	1 015,9	1 106,8	1 141,0	995,7
Emisja skarbową . . .	438,1	419,5	422,1	423,5	437,6	423,1
Ogółem . . .	1 497,6	1 433,5	1 438,0	1 530,3	1 578,6	1 418,8

Roman Chłapowski (Warszawa)

B. KRONIKA SOCJALNA

OPIEKA SPOŁECZNA

Treść : Opieka nad inwalidami wojennymi i wojskowymi.

W poprzednim artykule (patrz Kronika socjalna, Buch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny, rok siedemnasty, zeszyt czwarty) omówiliśmy zmiany wprowadzone do ustawy o zaopatrzeniu inwalidzkim z dnia 17 marca 1932 r. ustawą z dnia 14 kwietnia 1937 r. Obecnie omówimy zmiany wprowadzone do tej ustawy, ustawą z dnia 31 marca 1938 r. ogłoszoną w Dz. Ust. B. P. Nr 22 z dnia 1 kwietnia 1938 r.

W myśl art. 3a ustawy z dnia 17 III 1932 r. (w brzmieniu ustawy z dnia 14 IV 1937) za zmarłych w związku przyczynowym ze służbą wojskową, uważano inwalidów wojennych i wojskowych,

którzy zmarli wskutek cierpień uznanych za stojące w związku ze służbą wojskową orzeczeniami komisji rewizyjno-lekarskich lub wskutek cierpień pochodnych. Poza tym uważane były za zmarłych w związku ze służbą wojskową, osoby zmarłe w ciągu 10 lat od zwolnienia ze służby wojskowej, jeżeli śmierć nastąpiła wskutek cierpienia stojącego w związku przyczynowym ze służbą wojskową. Ustawa z dnia 31 marca 1938 r. zmienia ustęp drugi (b) tego artykułu w ten sposób, że za zmarłych w związku ze służbą wojskową są uważane: „osoby zmarłe w czasie pełnienia służby wojskowej lub w ciągu jednego roku po zwolnieniu z wojska, jeżeli śmierć ich nastąpiła wskutek służby wojskowej lub wskutek uszkodzenia zdrowia, pozostającego w związku przyczynowym ze służbą wojskową”, czyli że termin 10 lat został skrócony do 1 roku.

W art. 24 zmiana dotyczy renty sierot, umieszczonych w zakładach opiekuńczych, mianowicie w myśl art. tego w jego poprzednim brzmieniu, renta sierot pozostałych po poległych zmarłych lub zaginionych w związku ze służbą wojskową, ulegała zawieszeniu w czasie przebywania sieroty w zakładzie opiekuńczym, obecnie zaś po znowelizowaniu tego artykułu, rentę należną sierocie za okres pobytu w zakładzie wpłaca właściwa władza skarbową, na rzecz sieroty do jednej z instytucji finansowych, które określa minister skarbu. W myśl art. 52a ustawy z dnia 17 marca 1932 r. (w brzmieniu ustawy z dnia 14 kwietnia 1937 r.) dzieci inwalidów wojennych i sieroty po nich miały pierwszeństwo przy przyjmowaniu do szkół państwowych i samorządowych oraz prawo pierwszeństwa przy zwalnianiu od opłat szkolnych. Po znowelizowaniu tego artykułu ustawą z dnia 3 marca 1938 r. dzieci te „korzystają z ulg, przyznanych przez (ministra wyznań religijnych i oświecenia publicznego dzieciom funkcjonariuszów państwowych w szkołach wyższych, średnich, ogólnokształcących i zawodowych”.

Bardzo ważna dla inwalidów jest zmiana art. 59 ust. 3 powołanej ustawy, mianowicie w artykule tym wprowadzony został nowy ustęp, w myśl którego: Inwalida zatrudniony na podstawie artykułu 59, może za zgodą publicznej instytucji pośrednictwa pracy zarządzić zatrudnienia na rzecz członka rodziny, będącego na jego utrzymaniu. Jest to przepis wydatnie zmierzający do poprawy bytu inwalidów, gdyż uprzednio na podstawie art. 59 zatrudniani byli tylko sami inwalidzi (lub wdowy), wobec czego zdarzało się, że inwalida ze względu na stan zdrowia z trudem tylko mógł podołać pracy w razie zatrudnienia go, zdrowi zaś członkowie jego rodziny korzystali jako bezrobotni z jego pracy.

Ustawa z dnia 31 marca 1938 r. nadaje nowe brzmienie art. 71 ustawy z dnia 17 marca 1932 r. Artykuł ten w nowym brzmie-

niu zawiera dotychczasowe przepisy z uwzględnieniem zmian wprowadzonych rozporządzeniem z dnia 22 listopada 1935 r., ustawą z dnia 14 kwietnia 1937 r. (zmiany te już były omawiane w artykule powołanym na wstępie) — oraz rozporządzeniami Rady Ministrów z dnia 19 XII 1933 r. (Dz. Ust. R. P. Nr 102, poz. 784) i z dnia 13 XI 1934 r. (Dz. Ust. R. P. Nr 106, poz. 943).

Nowym przepisem, który wprowadza ustawa z dnia 31 marca 1938 r. jest przepis, przywracający do pierwotnej wysokości (do wysokości przewidzianej ustawą z dnia 17 marca 1932 r.) rentę inwalidów, którzy doznali uszkodzenia zdrowia z powodu choroby lub kalectwa: 1. W wojsku Rzeczypospolitej Polskiej w czasie wojny, prowadzonej przez Państwo Polskie, lub w czasie po ogłoszeniu mobilizacji sił zbrojnych, 2. w uznawanych przez Państwo Polskie wojskowych formacjach polskich przy armiach obcych, 3. w walkach orężnych przeciw państwom zabornym i nieprzyjacielskim o niepodległość Polski po 1 sierpnia 1914 r., 4. w armiach państw zabornych o ile utrata zdolności zarobkowej wynosi co najmniej 85 procent.

Podwyższenie tej renty ma nastąpić w dwóch etapach: z dniem 1 października 1938 r. do wysokości 118,75 zł, a z dniem 1 października 1939 r. do wysokości 125,— zł.

Dalej znowelizowany art. 71 zawiera nowy przepis, według którego ulega podwyższeniu renta inwalidów z armii zabornych, których utrata zdolności zarobkowej wynosi poniżej 85% oraz inwalidów z formacyj obcych uznawanych przez Państwo Polskie za takie, które na zasadzie przymierza lub porozumienia z siłą zbrojną polską walczyły w obronie Polski. — Podwyższenie to nastąpi również w dwóch etapach, w tych samych terminach jak powyżej podajemy, nie do pierwotnej jednak wysokości, lecz: w pierwszym terminie do 106,25 zł, w drugim zaś terminie do 112,50 zł.

Dalej ulega podwyższeniu renta inwalidów tzw. wojskowych z kwoty 90 zł do kwoty 95 zł z dniem 1 października 1938 T., do kwoty 100 zł z dniem 1 października 1939 r.

Końcowy przepis art. 71 w brzmieniu ustawy z dnia 31 marca 1938 r. upoważnia Radę Ministrów do całkowitego lub częściowego uchylecia przepisów, dotyczących: 1. zawieszenia zaopatrzenia pieniężnego inwalidów z armii zabornych z utratą zdolności do pracy poniżej 25%, 2. obniżenia o 10% zaopatrzenia pieniężnego rodzin pozostałych po poległych, zmarłych lub zaginionych w związku przyczynowym ze służbą wojskową, 3. podwyższenia norm zaopatrzenia pieniężnego przed upływem terminów wyżej wymienionych, 4. do podwyższenia na pewien czas bądź na stałe, norm zaopatrzenia

pieniężnego w miejscowościach klasy B i C (art. 17 ustawy z dnia 17 marca 1932).

Ważnym nowym przepisem art. 71 jest przepis, przywracający z dniem 1 lipca 1938 r. zaopatrzenie pieniężne inwalidów z utratą zdolności do pracy poniżej 25%, którzy ukończyli 50 rok życia.

Inne zmiany, wprowadzone ustawą z dnia 31 marca 1938 r., do ustawy z dnia 17 marca 1932 r. nie mają dla inwalidów większego znaczenia wobec czego zmian tych nie omawiamy.

L. Archelaus (Warszawa)